

Stemmingen en koersen ten aanzien van discriminatie in 2011

Een overzicht in vogelvlucht

- *Inleiding*
- *Proces Wilders*
- *Aandacht voor discriminatie in de media*
- *Verbinding of verwijdering?*
- *Aandacht voor bijzondere groepen*
- *Commissie Gelijke Behandeling wordt College voor de Rechten van de Mens*
- *Samenwerking bij het voorkomen en bestrijden van discriminatie*
- *Landelijke registratie van discriminatievoorvallen*
- *Vooruitblik 2012*

Inleiding

De tabellen met jaarcijfers die u van ons ontvangt, gaan over bij RADAR *gemelde* voorvallen van ervaren discriminatie die betrekking hebben op uw gemeente. Deze cijfers belichten dus maar ten dele het fenomeen discriminatie zoals zich dat in Nederland voordoet. Veel onderwerpen die raken aan discriminatie, met of zonder direct aanwijsbare gedupeerde, blijven ongemeld. In deze notitie leest u over actuele (landelijke) ontwikkelingen en gebeurtenissen die niet uit de tabellen kunnen worden afgeleid, maar wel kunnen raken aan de geregistreerde voorvallen in de zin dat ze van invloed zijn op hoe inwoners van uw gemeente met elkaar omgaan en tegen elkaar aankijken.

Proces Wilders

Het jaar 2011 was het jaar van het ‘*proces Wilders*’, het proces dat op 23 juni tot een ontknoping kwam. Het was in vele opzichten een opmerkelijk proces dat de gemoederen danig verhitte. Volgens sommigen was het een politiek proces, anderen zagen het als krachtmeting tussen de grondrechten vrijheid van meningsuiting en het recht om gevrijwaard te worden van discriminatie. Wilders werd op alle punten vrijgesproken. Bepaalde gewraakte uitspraken vielen volgens de rechter wel onder ‘het aanzetten tot discriminatie’. Maar de rechter sprak de heer Wilders ook hiervan vrij omdat deze uitlatingen in de context van het maatschappelijk debat gezien moesten worden. Zoals te verwachten, leidde de rechterlijke uitspraak tot uiteenlopende en vaak ook voorspelbare reacties gelet op de uitgangspositie van betrokkenen. Onder degenen die zich gediscrimineerd voelden door Wilders’ uitlatingen, heeft menigeen het gevoel dat de rechtstaat mensen onvoldoende beschermt tegen discriminatie en haatzaaien. Anderen zijn juist van mening dat de uitspraak een overwinning is voor de vrijheid van meningsuiting. In die zin draagt de uitspraak niet bij aan minder polarisatie over dit onderwerp. In dit volledig gepolariseerde juridische steekspel zou dat bij een tegengestelde rechtelijke uitspraak waarschijnlijk ook niet het geval zijn geweest.¹

Aandacht voor discriminatie in de media

De media berichtten in het afgelopen jaar - wederom - veelvuldig over geweld en intimidatie tegen homoseksuelen in hun woonomgeving. Het lijkt een ernstig onderbelicht probleem. Ook was er veel publicitaire aandacht voor antisemitisme naar aanleiding van incidenten gericht tegen Joodse

---

¹ Op <http://www.radar.nl/read/24055> vindt u een verzameling van nieuwsitems die betrekking hebben op het Proces Wilders.

gelovigen en gebedshuizen. Enkele jonge, zwarte kunstenaars haalden de pers rondom de Sinterklaasviering door aandacht te vragen voor de, zoals zij dat noemden, stigmatiserende rol van Zwarte Piet. Het maatschappelijk debat dat daarop volgde, gaf blijk van heftige emoties, zowel onder sympathisanten als onder tegenstanders.²

De aandacht die de media besteden aan discriminatie-incidenten lijkt soms onevenredig. Homodiscriminatie en antisemitisme worden vaker en ruimer gedocumenteerd dan etnische discriminatie of islamofobie. Media dragen bovendien (onbedoeld) bij aan ervaren discriminatie, door telkens in te springen op discriminerende uitspraken van politici of opiniemakers. Verder treft de pers regelmatig het verwijt van eenzijdige berichtgeving over etnische groepen in relatie tot overlast of maatschappelijke problemen.

Verbinding of verwijdering?

Negatieve beeldvorming en stigmatisering kunnen het gevolg zijn van onevenredige aandacht voor problemen en incidenten waarbij mensen van een bepaalde etnische groep, sekse of geloofsgemeenschap (onevenredig) zijn betrokken. Hierop gebaseerde generalisaties en gebrek aan positieve contacten kunnen bijdragen aan verwijdering of bevorderen de tegenstelling tussen verschillende bevolkingsgroepen, een proces dat ook wel bekend staat als polarisatie. Feitelijke contacten tussen bevolkingsgroepen zijn soms beperkt door etnische segregatie op scholen, segregatie tussen culturele enclaves in het uitgaansleven, tegenstellingen tussen geloofsgemeenschappen of conflicten tussen generaties. Autochtone Nederlanders voelen zich soms vervreemd in snel veranderende wijken waar een relatief snelle instroom plaatsvindt van allochtone buurtgenoten.

Dergelijke (feitelijke of ervaren) tegenstellingen laten zich lang niet altijd documenteren aan de hand van klachten en meldingen. Maar iedereen die zich actief beweegt in het maatschappelijk leven komt signalen van verwijdering en polarisatie tegen. Daarom is RADAR in de regio Rotterdam-Rijnmond een onderzoek gestart naar polarisatie-ervaringen. In 17 gemeenten zijn gesprekken gevoerd met sleutelinformanten om de huidige situatie en daarin ervaren kansen en bedreigingen in beeld te brengen. De rapporten per gemeente zijn in 2011 aan de meeste gemeenten aangeboden. Het vergelijkende, regionale rapport wordt in 2012 afgerond. De rapporten bieden gemeenten handvaten voor preventieve actie om te voorkomen dat ervaren tegenstellingen zich verharderen en ontaarden in feitelijke confrontaties.

Aandacht voor bijzondere groepen

Het jaar 2011 was opvallend 'roze' met een focus op lesbiennes, homoseksuelen en biseksuelen en transgenders, kortweg lhbt. Soms als gevolg van incidenten in de woonomgeving, zoals in het geval van het Utrechtse paar dat geïntimideerd en bedreigd werd door jongeren uit de buurt. Maar de (in)tolerantie en acceptatie is ook in verschillende onderzoeken belicht.³ Die intolerantie valt overigens niet alleen homostellen ten deel. Uit een inventarisatie van de Landelijke Brancheorganisatie van Antidiscriminatiebureaus (LBA) bleek dat de statistieken van deze bureaus een groot aantal zaken bevatten van allochtone huishoudens die als gevolg van pestgedrag de wijk moeten nemen.⁴ De pesters blijken soms ook weinig selectief in de grond voor hun gedrag. De jongerengroep die eerst het homostel in Utrechtse wijk Terwijde het leven onmogelijk maakte, treiterde ook een Marokkaans Nederlands gezin de wijk uit.⁵

---

² Meer informatie over 'Zwarte Piet' en de media-aandacht is o.a. te vinden op <http://www.radar.nl/read/zwarte-piet-blijft-gevoelig>.

³ Zie bijvoorbeeld het SCP-rapport 'Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland 2011' en het rapport van Movisie 'Zoenen is gevaarlijk'. Onderzoek naar geweld tegen lesbische vrouwen'.

⁴ <http://www.bureaugelijkebehandeling.nl/nieuws/pesten-in-de-buurt>

⁵ <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/3139692/2012/01/26/Vijf-kopstukken-Untouchables-Terwijde-opgepakt.dhtml>

De bestrijding van homodiscriminatie kreeg prioriteit, onder meer door het instellen van aandachtsfunctionarissen bij de politie en een specifiek homo-emancipatiebeleid van enkele gemeenten. Ook werd het aantal zogenoemde homo-hetero allianties (oftewel gay-straight allianties) om homodiscriminatie tegen te gaan uitgebreid. In 2011 heeft RADAR samen met Art1 en andere betrokkenen een voorstel geschreven voor een gay-straight alliantie om de veiligheid voor lhbt in wijken te bevorderen. Tot slot was de 'weigerambtenaar' veelvuldig onderwerp van gesprek in de politiek en media. Hier ging het over de botsende grondrechten tussen godsdienstvrijheid en het non-discriminatie beginsel. 'Weigerambtenaar' werd zelfs verkozen tot 'woord van het jaar 2011' tijdens het congres van 'Onze Taal'.

Vluchtelingen stonden dit jaar op verschillende manieren in de belangstelling. Veel burgers schaalden zich achter Sahar en Mauro, twee goed geïntegreerde kansrijke tieners die een groot deel van hun leven in Nederland vertoefden maar als gevolg van het asielbeleid alsnog terug moesten naar het land van herkomst. Uiteindelijk moest minister Leers besluiten of er binnen de strenge regels uitzonderingen te maken vielen. De aandacht voor vluchtelingen bleef niet beperkt tot de twee jeugdigen. Onderzoek wijst op de lastige positie van vluchtelingen in Nederland ten aanzien van taal en werk.⁶ Ook de algemene integratie verloopt moeizaam. Vluchtelingen rapporteren over intolerantie en discriminatie. Het Nederlandse beleid ten aanzien van uitgeprocedeerde asielzoekers met kinderen kwam de regering ook op kritiek van het Europees Comité Sociale Rechten te staan.

Arbeidsmigranten uit de zogeheten MOE-landen (Midden- en Oost-Europese landen) zijn een van de 'jongste' minderheidsgroepen. Zij verschenen tot voor kort beperkt op de radar van overheid en gemeenten. Aanvankelijk werd deze groep met overlast geassocieerd. Maar dit jaar kreeg hun kwetsbare en soms penibele positie op de Nederlandse arbeids- en woningmarkt meer aandacht. Gelet op de recente geschiedenis van arbeidsmigranten gingen er stemmen op om deze groep een inburgeringsprogramma aan te bieden, maar hiervan lijkt vooralsnog geen sprake. Intussen zijn ook de eerste discriminatiegevallen van MOE-landers gesignaleerd.⁷

Sommigen zien de 'Polen' (in de volksmond een verzamelterm voor alle MOE-landers) als de 'nieuwe Marokkanen'. Maar hoe staat het momenteel met de aandacht voor en positie van Marokkaanse Nederlanders? De negatieve beeldvorming omtrent de groep is hardnekkig, net als die voor Antilliaanse Nederlanders. Incidenten waarbij individuele Marokkanen of Antillianen zijn betrokken krijgen veel media-aandacht. Generalisaties en stigmatisering treffen vervolgens de hele groep. Gemeenten die bekend staan als 'Marokkanen- of Antillianengemeenten' krijgen budget om de 'problemen binnen deze gemeenschappen aan te pakken'. Maar ook dat leidt soms weer onbedoeld tot negatieve beeldvorming en stigmatisering, als in beleidsmaatregelen en de communicatie daaromtrent onvoldoende onderscheid wordt gemaakt tussen degenen die trammelant veroorzaken en de groep als geheel.

Commissie Gelijke Behandeling wordt College voor de Rechten van de Mens

In 2011 keurde de Eerste Kamer wetgeving goed voor de oprichting van het College voor de Rechten van de Mens. Kerntaak van het College is het beschermen en bevorderen van mensenrechten in Nederland. Discriminatie maakt daar onderdeel van uit. Een combinatie van monitoring, onderzoek, advies en voorlichting moet dit realiseren. Het College voor de Rechten van de Mens neemt de taken over van de Commissie Gelijke Behandeling in het kader van de toetsing van de gelijkebehandelingswetgeving. Daarnaast krijgt het College onder meer de verantwoordelijkheid voor een jaarlijkse rapportage over de mensenrechtensituatie in Nederland. Nederland krijgt

⁶ Zie bijvoorbeeld het SCP-rapport 'Vluchtelingengroepen in Nederland' dat in februari 2011 verscheen.

regelmatig kritiek van de Verenigde Naties. Zo constateert de VN dat etnische minderheden in Nederland aanzienlijk in hun mogelijkheden worden beperkt als gevolg van discriminatie in ondermeer de gezondheidszorg, het onderwijs en op de arbeidsmarkt.

Samenwerking bij het voorkomen en bestrijden van discriminatie

In de zomer van 2011 stuurden de Minister van Justitie en Veiligheid en de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, een brief aan de Tweede Kamer over de aanpak van discriminatie op alle gronden en alle beleidsterreinen. Dit overzicht in vogelvlucht bevat op een aantal punten de aanscherping van bestrijding van discriminatie en er wordt een integrale visie ontvouwd. Veel verantwoordelijkheid voor de bestrijding van discriminatie legt de regering bij de burger. De discriminatiegronden antisemitisme en homodiscriminatie krijgen specifieke aandacht.⁸ Belangrijk is de toezegging van de regering om jaarlijks een dergelijke hoofdlijnenbrief aan de Tweede Kamer te zenden. Het is een belangrijke stap om minimaal eens per jaar in het parlement, in de breedte van de discriminatiegronden en alle beleidsterreinen, de balans op te kunnen maken van staand beleid en de noodzaak van aanvullende maatregelen te bezien. De regeringsbrief over 2011 is op 21 december in een Algemeen Overleg in de Tweede Kamer besproken met de Minister van V&J. De LBA voorzag de Kamerleden van een reactie op de brief.⁹ De suggestie in de LBA-brief om in de beleidsbrief van 2012 specifiek in te gaan op islamofobie, is door de Kamerleden opgepakt en leidde tot een toezegging op dit punt van de Minister van V&J.

Landelijke registratie van discriminatievoorvallen

In 2011 verscheen een aantal landelijke cijferoverzichten die relevant zijn te noemen. De Landelijke Brancheorganisatie van ADB's publiceerde in 2011 het rapport met de kerncijfers over 2010.¹⁰ In het rapport is sprake van een stijging van het landelijk aantal door ADB's geregistreerde discriminatiegevallen met 5 %. Deze stijging wordt overigens vooral in verband gebracht met de in 2010 herhaalde succesvolle landelijke campagne.

De landelijke cijfers van de ADB's komen, zoals mag worden verwacht, sterk overeen met de getotaliseerde landelijke tellingen van de rapportages per gemeente in het kader van de WGA wet. Voor het eerst zijn de opgaven van alle individuele gemeenten gebundeld gepubliceerd in de publicatie 'klachten en meldingen over discriminatie in 2010'.¹¹ Uiteraard is dit alleen mogelijk dankzij het feit dat alle gemeenten jaarlijks de rapportages insturen.

In de publicatie POLDis 2010¹² doet de politie verslag van door de afzonderlijke korpsen geregistreerde discriminatiefeiten. In de publicatie van 2010 is opnieuw sprake van een stijging van het aantal discriminerende voorvallen. Het rapport maakt echter ook duidelijk dat de gestegen aantallen in ieder geval ten dele een gevolg zijn van verbeteringen in de registratiepraktijk. De verschillende landelijke rapportages zijn van belang omdat ze gedeeltelijk complementair zijn en zo helpen om een goed overzicht te houden van de stemmingen en de koersen ten aanzien van discriminatie. RADAR heeft samen met de politieregio's Rotterdam-Rijnmond, Zuid-Holland-Zuid en Midden- en West Brabant eind 2011 besloten een contract aan te gaan om in nauwe samenwerking de registratie van de politie op orde te krijgen en jaarlijks gezamenlijk te rapporteren over de bij RADAR en de politie geregistreerde voorvallen.

⁸ De brief is na te lezen op <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2011/07/08/brief-tweede-kamer-aanscherping-bestrijding-discriminatie.html>.

⁹ www.radar.nl/read/lba-brief-aan-vaste-kamercommissie

¹⁰ www.radar.nl/sites/.../20110601095102_1_Kerncijfers-LBA-2010.pd...

¹¹ <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/12/07/rapportage-klachten-en-meldingen-over-discriminatie-in-2010/rapportage-klachten-en-meldingen-over-discriminatie-in-2010.pdf>

¹² <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/07/08/poldis-2010-criminaliteitsbeeld-discriminatie.html>

Vooruitblik 2012

In 2009 trad de Wet op de Gemeentelijke Antidiscrimatievoorzieningen in werking. In 2012 wordt de wet geëvalueerd. Met deze wet stelt de landelijke overheid een vast bedrag per inwoner aan de gemeenten beschikbaar om een onafhankelijke voorziening voor steun en advies voor gedupeerden van discriminatie te regelen en jaarlijks aan de Minister van BZK te rapporteren over het aantal waargenomen voorvallen. Als gevolg van deze wet is de dekkinggraad van de antidiscrimatievoorzieningen gestegen van 43 naar 99 procent. Hiermee hebben alle inwoners van Nederland gelijke toegang tot een dergelijke voorziening voor hulp en advies bij discriminatieklachten.

Onderzocht wordt of het mogelijk is om in 2012 de landelijke campagne “Moet je jezelf thuislaten als je naar buiten gaat” te herhalen. Deze campagne vraagt aandacht voor de verschillende verschijningsvormen van discriminatie, de verschillende gronden waarop uitsluiting plaatsvindt en roept op om discriminatie te melden. De campagne leidde er in 2009 en 2010 toe dat veel meer mensen de weg vonden naar de lokale antidiscrimatievoorzieningen, waardoor het aantal meldingen aanzienlijk steeg. Bij het ontbreken van de campagne in 2011 daalden de discriminatiemeldingen landelijk gezien weer dit jaar.

=====